

DAGENS FRÅGOR

Försvarets be- Utrednings- och kommittéväsendet blomstrar, alla an-
fälsutredning. tiktängelutredningar och besparingsaktioner till trots. Knappast går en konseljdag, utan att något nytt arbetsobjekt anförtros åt en ny kungl. kommitté. Man har verkligen anledning att fundera över vad alla de ordinarie »utredarna», vår talrika och raskt växande kår av ämbetsmän och tjänstemän, sysslar med under sitt dagliga arbete, eftersom de uppenbarligen inte inom de redan befintliga myndigheternas och ämbetsverkens ram förmår tillgodose statsledningens behov av vägledning.

Ett arbetsområde, som sedan gammalt erbjudit kommittéväsendet gynnsam gromån, är som alla vet försvaret. Ett digert försvarsbetänkande hinner knappast läggas till handlingarna, förrän idoga utredare sätts att ta itu med nästa. I och för sig är detta väl inte att beklaga eller kritisera — diskussion och meningsutbyte bidrar i alla fall att hålla frågeställningar levande och att sprida önskvärd upplysning. Men det kan som bekant bli väl mycket även av det goda. De ständiga försvarsutredningarna har i varje fall bestämda olägenheter i släptåg. De binder en avsevärd del av de militära stabernas arbetskraft för uppgifter, som många gånger ger föga resultat. De vidmakthåller en ständig osäkerhet och oro hos den militära personalen, som aldrig riktigt säkert vet, hur länge dagens organisation med dess ekonomiska villkor och befodringsmöjligheter och arbetsuppgifter skall stå sig. De försvårar utan all tvekan rekryteringen till försvarets personalkårer. De tvingar de ansvariga myndigheterna att arbeta mot en osäker framtid och därför ofta på kort sikt, även i frågor som skulle må väl av kontinuitet och stadga. De river ofta upp grums och strid kring problem, som annars gått att lösa snabbare och utan större motsättningar. Andra olägenheter att förtiga.

En försvarsutredning, som på sista tiden låtit mycket tala om sig, är den s. k. befälsutredningen, tillsatt den 30 juni 1948. Och det är knappast att förvåna sig över. Redan dess bakgrund är ovanlig. Den utgöres nämligen av en promemoria, som utarbetades redan 1946 men som först i dagarna delgivits offentligheten (SOU 1949:16), sedan de direkt berörda personalkategorierna gjort energiska föreställningar härom. Den djupare orsaken till detta långa dröjsmål är inte känd, men ett studium av promemorian gör högsta vederbörandes tvekan rätt förklarlig. De där framförda synpunkterna är nämligen i många avseenden uppseendeväckande.

Det 75 trycksidor starka aktstycket avslutas med 2 sidor slutord, där författaren med en optimism och en tvärsäkerhet, som vore värda ett bättre öde, lätt och behändigt löser de flesta av försvarets mest besvärliga och tyngande personal- och utbildningsproblem. Några citat för att belysa författarnas tankegång. »Den föreslagna befäls-

organisationen räknar med endast en fast anställd befälskår, enhetligt rekryterad direkt ur de värnpliktigas led. — — — Utbildningen till fast befälsanställning är gemensam för alla och omfattar inalles 3 år. — — — Allt förvärv av allmänbildning är förlagt till de allmänna undervisningsanstalterna. Envar, som icke vid anställningens början avlagt studentexamen, har möjlighet att utan egna kostnader förvärva sådan kompetens. — — — Ekonomiska hinder föreligga — — icke för någon att välja befälsbanan. — — — Envar fast anställd äger en militärutbildning, som motsvarar den nuvarande officersutbildningen. — — — Den föreslagna befälskåren ersätter de nuvarande tre befälskårerna: officerskåren, underofficerskåren och underbefälskåren. Volontärinstitutionen — — utgår helt ur försvarets organisation. — — — Befälsorganisationen räknar i övrigt endast med värnpliktigt underbefäl. — — — För det stora flertalet värnpliktiga begränsas första tjänstgöringen med 4 månader från 12 till 8. — — — Enligt den mening, som här företrädes, och främst beroende av den föreslagna befälsorganisationen, äro de framlagda förslagen i fråga om värnpliktsutbildningen så utformade, att alla berörda värnpliktskategorier äro fullt användbara och i varje fall mer användbara än enligt nu gällande ordning för omedelbar tjänst vid mobilisering i krigsorganiserade förband. I fråga om kostnaderna medför den föreslagna befälsorganisationen vid ett infanteriregemente en årsbesparing av omkring 330,000 kronor och för infanteriet i dess helhet omkring 6,3 miljoner kronor, samt den föreslagna omläggningen av värnpliktsutbildningen en årsbesparing av omkring 313,000 kronor för ett infanteriregemente och för infanteriet i dess helhet omkring 6 miljoner kronor.»

Ja, så står det verkligen. Inga rekryteringsbekymmer längre, varken till officersbeställningarna eller till underbefälsbefattningarna, inga trassliga kompetens- och tjänsteställningstvister mellan underofficers- och officerskårerna, kortare men ändå effektivare värnpliktsutbildning och därtill högst avsevärda besparingar — voila tout. Hur har nu förf. trollat för att få fram dessa resultat. Jo, det är våra förträffliga värnpliktiga som ska' göra't. Inte nog med att de skall låta sig utbildas till bättre — och vid mobilisering »fullt användbara» — soldater på väsentligt kortare tid än någon hittills ansett möjligt, de skall också duga att själva utbilda sina yngre kamrater till detta goda resultat. Och *samtidigt* som de det gör, bibringas de erforderlig befälsutbildning; även den på kortare tid än som hittills ansetts möjligt. Nå, men »maskning» och motvilja mot uttagning till befälsutbildning — två nu alltför väl kända företeelser i dessa sammanhang — hur blir man av med dem? Förf. tror väl på den punkten men räknar för säkerhets skull med en kompenserande peng, som sammanlagt blir stor 11,400 kronor (i 1946 års penningvärde).

Promemorian räknar endast med förhållandena vid infanteriet. Men det ligger i sakens natur, att en reform av denna genomgripande art måste omfatta alla truppslag inom armén och väl också alla tre försvarsgrenarna — vi finge en ganska kuriös befälsorganisation anmars. Och för alla de andra skulle det ställa de nuvarande förhållandena ännu mera på huvudet än vid infanteriet.

Åtskilliga frågor anmäler sig, när man begrundar denna den senaste av SOU i fråga om försvaret. I en tid, då tekniken tvingar till allt hårdare specialisering och allt mera krävande utbildning på alla samhällslivets områden, skulle försvaret bli ett markant undantag. I det totala krigets tid skulle den militära personalens skolning i mycket anförtros åt rena amatörer. När och hur skulle de värnpliktiga instruktörerna lära sig behärska all den komplicerade materielen — så väl, att de sedan i sin tur kan lära andra. Rutin kan det ju inte bli tal om. Och hur skall man utan fast anställt underbefäl kunna bemanna alla de krävande befattningar i krigsorganisationen, som man nu inte vågar anförtro åt värnpliktiga, helt enkelt därför att man inte hinner göra dem skickliga nog under deras korta utbildningstid. Hur kan det komma sig att man utomlands, t. ex. i USA, går alldeles motsatt väg när det gäller instruktörerna vid värnpliktsutbildningen.

Den dominerande frågan är emellertid denna: hur i all världen är det möjligt att en promemoria som denna befordras till trycket och av statsledningen anses motivera en kungl. kommitté? Är det de förespeglade besparingarna eller den minskade utbildningstiden eller bådadera, som kommit all kritisk tankeverksamhet att upphöra?

Ett svar har promemorian redan fått, så grundligt det kan bli i en bok på 234 sidor. Det är Försvarsväsendets underbefälsförbund, som låtit sin studieledare, fil. lic. Albin Widén sammanställa en »programskrift i befälsfrågan» under den betecknande titeln »Yrkesbefäl eller ökad värnplikt». Den intresserade hänvisas dit.

Befälsutredningen är alldeles givet en av de onödiga och besvärande försvarsutredningar, varom inledningsvis talades.

**Schweizisk valuta-
vård och svensk.** Vid allmän folkomröstning den 22 maj förkastade schweizarna ett förslag om ändring av förbunds-
författningen, innebärande att förbundet skulle få rätt att förklara nationalbankens sedlar för lägligt betalningsmedel och bestämma sedeltäckningens art och omfång. När guldmyntfoten i Schweiz övergavs 1936, hade nämligen nationalbanken genom en nödförordning befriats från skyldigheten att med guld eller guldvaluta inlösa sina sedlar samtidigt som dessa upphöjts till lagligt betalningsmedel. Innebörden av detta fullmaktsbeslut föreslogs nu skola lagfästas genom revision av myntlagen och nationalbankslagen. Trots att de stora politiska partierna och pressen tillstyrkt författningsändringen, förkastades denna likväl. Ehuru den närmaste konsekvensen härav måste bli förlängning av nödförordningen, tolkas omröstningsresultatet som en opinion för fasthållande vid guldmyntfoten i princip och i författningens form.

Det kan starkt ifrågasättas, om inte trots allt folkets instinkt lett det till det rätta beslutet.

Vid de tillfällen under efterkrigstiden då hithörande spörsmål diskuterats i vårt eget land har just sedlarnas laglighet och tvångskurs åberopats till stöd för uppfattningen, att hinder icke föreläge för

långtgående avsteg från en konservativ penning- och valutapolitik, utan att tvärtom möjlighet givits att i stället »föra en ur landets synpunkt rationell penning- och valutapolitik i överensstämmelse med de riktlinjer, som uppdragas av statsmakterna», som det heter. Så var t. ex. fallet 1947, när guldreserverna och därmed inlösenmöjligheterna reducerades, och 1948, när den provisoriska lagstiftningen om riksbankens sedelutgivningsrätt löste banken från dittillsvarande guld-täckningsbestämmelser. Våra egna erfarenheter ha således visat, att riksbanken, när dess sedlar blivit lagligt betalningsmedel, ansett sig oförhindrad att utge sådana utan tanke på möjligheten av substantiell inlösen, och, när dess guld och valutor förklarats vara reserv för likvider till utlandet, känt sig befriad från skyldigheten att hålla verkliga tillgångar i stället för fiktiva som sedeltäckning. Förlusten av utrikeshandelns frihet har i sista hand blivit en följd av dessa förhållanden.

Ehuru inrymmande av författningsenlig rätt av föreslagen lydelse åt det schweiziska edsförbundet att reglera penningväsendet genom i vanlig ordning stiftad lag icke behöver betyda frångående av hittills vedertagna principer, innebär dock nuvarande nödförordning, så länge grundlagen respekteras, att penning- och valutapolitiken bedrives i den anda, som förutsätts i författningen. Den politik, som de schweiziska myndigheterna proklamerat som sin avsikt att föra, i händelse av att ändringsförslaget blivit antaget, är ur svensk synpunkt intressant dels för att se, om man tänkt begagna de nya befogetheterna för att avvika från den hittills förda politiken dels som jämförelse med våra egna principer.

Det är i förstnämnda hänseende betecknande, att omdömet om ändringen uttryckts på följande sätt: »Icke djärv reformism, utan kall konservatism har präglat lagrevisionen.»

Trots att den schweiziska nationalbanken har etthundrafemtioprocentig guldtäckning för sina sedlar mot ett lagstadgat minimum på fyrtio procent, har man ansett, att det under nuvarande förhållanden icke borde ifrågakomma att återupptaga en oinskränkt guldinlösen, men däremot att francens guldvärde borde upprätthållas, som om inlösen varit föreskriven. Sedan den 1936 genomförda trettioprocentiga devalveringen har detta varit oförändrat. Nu föreslås, att bindningen till guld skulle göras fastare genom att i myntlagen införa bestämmelser för nationalbankens köp och försäljningar av guld om högsta och lägsta pris med en spännvidd av tre procent. Eftersom man anser guld vara den enda värdemätare av obestridd internationell giltighet, skulle francens fastare förankring vid detta innebära, att stabiliseringen av valutans yttre värde i fortsättningen såväl som tidigare komme att stå i främsta rummet för valutapolitiken. Härigenom skulle det förslagsställande förbundsrådet alltjämt avstå från att belasta den sedelutgivande instansen med sådana för författningen främmande uppgifter som t. ex. att valutapolitiskt säkerställa den fulla sysselsättningen. Detta betyder att francens inlösen och därmed utrikeshandelns frihet i praktiken är garanterad, ehuru den inhemska guldcirkulationen icke för närvarande återställs. Den hittillsvarande

konservativa valutapolitiken stadfästes alltså, om förslaget upphöjes till lag.

För den del av sedelutgivningen, som icke har lagstadgad guld-täckning, d. v. s. högst sextio procent, fordras — i förslaget till nationalbankslag — främmande valutor samt utländska och inhemska avistatillgodohavanden, växlar och kortfristiga fordringar. Därutöver godkännas som sedeltäckning statliga och statsgaranterade skuldförbindelser under förutsättning av en viss begränsad förfallotid. I sistnämnda hänseende föreslås dock en måttlig ökning från tre till nio månader. Avsikten härmed är att i något ökad grad förstärka nationalbankens interventionsmöjligheter på penningmarknaden. I begränsad utsträckning skulle alltså sedlar kunna användas för att driva öppnamarknadspolitik med. För sådant ändamål stå därutöver endast bankens egna medel till förfogande. I praktiken betyder detta, att intervention på den s. k. kapitalmarknaden förblir omöjliggjord. Detta motiveras med att erfarenheterna under senaste tid i olika länder enligt schweizarnas mening visat, att öppnamarknadspolitiken är behäftad med uppenbara svagheter. Trots höjningen av tidsgränsen från tre till nio månader för vissa skuldförbindelser fasthåller förslaget principen om bankmässig täckning d. v. s. med s. k. korta papper av den sedelutgivning, som icke är täckt av guld. Därmed är en stram kontroll tillskapad, som förhindrar utgivning av mer sedlar än att guldinlösen i praktiken är garanterad för samtliga. En täckning av detta bankmässiga slag är en reell och påtaglig sådan. Även dessa föreskrifter äro genom sitt klara och motiverade ståndpunktstagande till olika detaljer uttryck för sund konservativ uppfattning på penningpolitikens område.

Den valutapolitik, som förts i vårt land under efterkrigstiden, har sin principiella motivering i uppfattningen, att guld-kassan är reserv för betalningar till utlandet. Såsom sådan har den fått tagas i anspråk, men när detta skett, upphörde också inlösningsen av sedlarna. För valutans yttre värde, som därefter saknat förankring i guld, har detta medfört kursfall. Detta har kommit till synes på fria marknader, där den svenska kronan för närvarande noteras i cirka sextio procent. Om det blir möjligt att återuppbygga en ny guldreserv, vilket väl ändå måste anses ingå som led i en fullt genomförd politik, som vill visa principens praktiska användbarhet, återstår att se. Hitills torde detta icke ha lyckats i något enda land, ehuru många försökt. I regel har efter någon tid valutans sänkta yttre värde officiellt konstaterats genom devalvering. Valutapolitiken har alltså i vårt land icke haft en självständig uppgift utan underordnats andra målsättningar för statsmakternas allmänna ekonomiska politik t. ex. den fulla sysselsättningen genom köpkraftstillskapande politik i högkonjunktur. Detta är en grundläggande olikhet mellan svensk och schweizisk valutavård.

Sedeltäckningens viktigaste funktion, att vara ett instrument för att trygga inlösen i en internationellt godtagen tillgång, upphörde i samma mån som guldreserven frikopplades och reducerades. Den är i själva verket oförståelig i den form, den för närvarande uppträder.

För att den skall kunna vara ett vapen för avsett ändamål, måste tydligen öppnamarknadspolitiken, såsom schweizarna gjort, begränsas till den egentliga penningmarknaden. En sedelfinansiering av kapitalmarknaden för ända till femtioåriga skuldförbindelser, ger ingen verklig mening åt sedeltäckningen. Under så lång tid hinner ju åtskilliga hög- och lågkonjunkturer inträffa, och det är just vid övergångarna mellan dessa, som den praktiska inlösenmöjligheten behövs för omedelbar tillämpning.

Vid förra årets behandling av frågan om guldets uppgifter i betalningssystemet hävdades från regeringens sida i proposition nr 195, att förespråkare på ansvarigt håll saknades i flertalet länder för uppfattningen »att guld-kassans variationer borde vara normgivande för centralbankens kreditpolitik och sedelutgivning». Det schweiziska exemplet visar, att detta påstående i alla händelser icke gäller det land, som anses ha Europas starkaste valuta. Trots att hela detta frågekomplex varit föremål för ingående prövning vid senare tidpunkt än i Sverige, har utslaget fallit till förmån för en sund konservativ penningpolitik såväl inom experternas led som hos folket.

Vad i övrigt angår själva sakfrågan om guld-kassans ändringar och normgivande uppgifter, förtjänar framhållas, att variationerna äro uttryck för störningar i utrikeshandelsbalansen. För vårt land har konsekvensen av den störda yttre balansen lika fullt blivit ändrad kreditpolitik. Man har emellertid valt en tyngre och besvärligare form för denna än räntehöjningens, när man valt kreditransonering och investeringskontroll. På omvägar är detta ett erkännande av riktigheten av ifrågavarande uppfattning rörande kreditpolitiken. Återstår alltså att erkänna dess normgivande betydelse för sedelutgivningen.

H. Å.

Riksdagens nya arbets- Den svenska tvåkammarriksdagens sessionsformer prövade. Den svenska tvåkammarriksdagens sessionsordning var densamma från 1867 ända till 1938. Den enda skillnaden var att riksdagarna så småningom visade en tendens att räkka längre in på försommaren. Tanken på en höstriktdag började också skymta under mellankrigstiden, framkastad från alla håll och lancerad främst för att jordbrukarna skulle få vara hemma under vårbruket. Riksdagen slutade dock alltid omkring 1 juni, och det enkla medlet att i alla väder åstadkomma detta var begränsningen av arvodet: detta utgick blott under fyra månader, d. v. s. räckte till sista veckan i maj, om de fjorton dagarna på påsklovet avräknades. Samtidigt klagades dock tämligen allmänt på slutbrådskan, som framtvingade en ofta ytlig eller summarisk behandling av de många hopsparda stora frågorna, och vilka olägenheter för vart år blevo allt mer iögonfallande.

Den andra perioden i tvåkammarriksdagens historia infaller under åren 1939—1948. Med ett par undantag höllos då reguljära höstriksdagar, under åren 1939—40 i form av urtimor och fr. o. m. 1941 genom förpuppning såsom fortsättning på lagtimorna. Ändringen från 1941 sammanhängde med att arvodet då bestämdes att utgå som icke tidsbegränsad dagavlönning: riksdagsmännen fingo med andra ord betalt för var dag som riksdagsarbetet pågick och hade inte längre samma

intresse som förut att påskynda behandlingen av ärendena. Rättvisan kräver dock erkännandet att utdragningen av vår- och höstsessionerna under denna period i hög grad dels berodde på massanhopningen av besvärliga ärenden under och omedelbart efter kriget och dels på förseningen av propositionerna; denna försening i sin tur sammanhängde med att regeringen, upptagen av riksdagen som den var tre fjärdedelar av året, aldrig hann få tid att till riksdagens början utarbeta sina förslag.

Den tredje perioden började i år, i och med att riksdagen konfirmerade de vilande grundlagsändringarna om revision av sina arbetsformer. I huvudsak innebar beslutet att man om ej formellt så dock reellt konserverade den andra periodens höstriksdagar men från den första perioden övertog dels det fasta, ehuru förhöjda arvodet och dels sommarledigheten från månadsskiftet maj—juni. Legalt klövs riksdagen i två delar genom tvångsreglerna om vårsessionens slut den 31 maj (i visst fall den 15 juni); samtidigt slopades skillnaden mellan lagtima och urtima riksdagen, varjämte riksdagen tillerkändes självinkallelsrätt. Genom rätten att uppskjuta frågor från vårsession till höstsession eller från riksdag till riksdag erhöll riksdagen ett instrument att reglera arbetsstoffet för varje session. Även om riksdagen på våren kan avverka allt det framlagda materialet och därigenom för sin del göra höstsession obehövlig — regeringen kan dock inkalla riksdagen till en höstsession — så förutsattes det allmänt inom majoriteten (alla partier utom högern), att höstriksdagen skulle bli en normal institution.

Här skall inte upprepas alla de skäl som tala emot den delade linjen. Kvar står fortfarande risken för att det parlamentariska förtroendeuppdraget blir ett yrke. Likaså måste det vara oformligt att varje valår låta riksdagen på hösten efter valet sammanträda och besluta i vilka förelagda frågor som helst, även om folket genom sin dom avsevärt rubbat partiställningen. Men även i övrigt har kritiken mot sessionsuppdelningen visat sig ej ha sett skevt.

En huvudinvändning mot höstsessionen har alltid varit att riksdagens arbete vid denna tid blir snedbelastat. I den mån de i vår fattade uppskovsbesluten konstituera det huvudsakliga arbetet vid 1949 års höstriksdag, kommer denna att bli lika haltande som tidigare höstriksdagar. Det blir lagutskotten, på vilka allt egentligt arbete skall ankomma. En del andra utskott få blott någon enstaka proposition att bereda; vissa utskott bli helt arbetslösa. Framför allt ställas konstitutions-, budget- och de tillfälliga utskotten helt eller delvis utan arbetsuppgifter. Årets höstriksdag blir alltså precis som de flesta av sina föregångare en bekräftelse på att riksdagen själv inte förmår skapa full och jämn sysselsättning inom sina egna murar. Visserligen kan det tänkas att regeringen lägger fram nya propositioner i höst och jämnar ut arbetet. Men riksdagsordningen stadgar i sin nya version, att proposition då ej må avlätas »med mindre Konungen prövar uppskov med framställningen lända riket till men eller eljest finner synnerliga skäl föreligga för dess avlåtande». Denna restriktion har tillkommit för att unna regeringen arbetsro att förbereda

propositionerna i tid till vårsessionen. Såsom det åtskilliga gånger sagts i debatterna om riksdagens arbetsformer är det dock ett unicum i den konstitutionella formläran, att regeringens handlingsfrihet när det gäller att förelägga riksdagen förslag beskäres på detta vis. Riksdagen skall vid sitt höstsammanträde delvis mala tomt till följd av denna stränga förbudsregel. Särskilt riksdagens budgetutskott torde härigenom bli på lediga sidan, trots att åtskilliga statsfinansiella problem med fördel skulle kunna dryftas på höstsessionen utan att ha den irrationella tilläggsstatens form och utan att behöva påverka riksstaten förrän fr. o. m. nästföljande budgetår. Det har sagts att regeringen ej saknat uppmaningar från inflytelserikt håll inom majoriteten att sätta sig över riksdagsordningens nya restriktioner, men det skulle förvåna om regeringen följde dessa efterkloka råd att systematiskt trampa grundlagsbud under fötterna omedelbart efter det att riksdagen fastställt dem.

Det yttrades i år i första kammaren när grundlagsändringarna konfirmerades, att reglerna om tvångsavslutningen den 31 maj voro så oklara att ingen kunde överblicka vad som skulle ske därest riksdagen nämnda dag ej vore färdig med budgeten (vars reglerande ju inte får uppskjutas till hösten). Uppenbarligen är det dock av ganska ringa intresse att på detta vis syssla med »giljotinens teknik», ty Konungen eller en kammare (eventuellt en kvalificerad majoritet i denna) kan grundlagsenligt besluta riksdagens fortsättning tills budgeten reglerats, varför den nödiga säkerhetsventilen finns. Dessutom torde kamrarna, hur arbetsbelastade de än äro i slutet av maj, alltid veta att bli färdiga blott de vilja; vid alla slutspurter under senare år ha kamrarna osvikligt blivit färdiga till den för hemresan och bokningen av sovplatser fixerade dagen. Möjligen kan det anföras att införandet av en legal avslutningsdag kan fresta minoritetspartier till obstruktion, d. v. s. till oändligt talande för att sätta riksdagen ur stånd att före den 1 juni fatta de nödiga besluten, men obstruktionen har hittills varit främmande för svenskt riksdagspsyke och eftersom riksdagen till nöds kan förlängas skulle den bli utan all effekt.

Nej, huvudanmärkningen mot den korta, vingklippta vårsessionen ligger på ett annat plan. I förväg kunde det befaras att ärendenas beredning och dryftande i riksdagen skulle lida men av den obönhörliga föreskriften om tvångsavslutningen. Årets erfarenheter ha alltigenom bekräftat riktigheten av denna förhandskritik. Trots att riksdagen i år med hänsyn till budgetläget hade ett förhållandevis ringa antal svåra frågor att behandla, visade det sig att forceringen mot slutet blev värre än någonsin. Utskotten bli i denna brådska hellre än eljest regeringens transportkompanier, och i kamrarna blevo den sista veckans debatter under de ofta nattlånga plena övervägande formella. Behandlingen av ståndrättslagen demonstrerade vådan av skiljaktiga beslut i denna trötthetsstämmning. Med verklig oro måste man tänka sig en vårriksdag, då ärendena äro flera och överlag mera komplicerade än i år, även om riksdagen då är organiserad med ytterligare ett lagutskott och ytterligare en avdelning i statsutskottet.

Det var säkerligen ett uttryck för denna oro som gick igen, när vid konfirmeringen av grundlagsändringarna den socialdemokratiska grupppordföranden i andra kammaren hr Fast bekände sina sympatier för en sammanhängande session med början sent på hösten. I princip intog hr Fast alltså samma ståndpunkt som högern, när denna föreslagit en enhetlig riksdag med början förslagsvis den 1 december. Det skulle förvåna, om inte många redan nu se med större sympati på denna linje än vid voteringen i fjol. Sannolikt är en majoritet beredd att före utgången av denna riksdagsperiod ompröva frågan om sessionsindelningen med ledning av tre års rön och eventuellt 1952 anta som vilande grundlagsändringar att definitivt beslutas 1953 efter andrakammarvalen.

I övrigt har det gått litet trögt att sätta reformens stora eller små nyheter i kraft. Genom tolkning har den nya utskottsorganisationen ej ansetts böra tillämpas förrän fr. o. m. 1950. Tanken att kamrarna normalt skulle övergå till två eller tre kortare arbetsplena onsdag-fredag i stället för det nuvarande jättelånga onsdagsplenium har ännu ej realiserats; givetvis skulle denna anordning bland riksdagsmännen själva — och troligen även hos pressen — skapa ett större intresse för överläggningarna än som kan begäras under ett 10 à 12 timmar långt och tröttande sammanträde. Interpellationer och enkla frågor ha i år fått en undanskymd plats; deras besvarande skedde delvis under riksdagens två sista dagar, sedan de flesta skyndat hem, men denna masslakt inför tomma bänkar av delvis inaktuella spörsmål gjorde interpellationsinstitutet delvis parodiskt. Det nya system, enligt vilket interpellationssvaren i större och mera komplicerade frågor utdelas till ledamöterna i förväg, fyllde under sådana förhållanden ingen större mission, ty läsarna voro alltför få och interpellationerna alltför anhopade för att vidlyftigare debatter skulle kunna uppstå i den dävna uppbrottsstämningen. Med utdelningen av svaren i förväg har man velat ge kammarens ledamöter en större chans att yttra sig efter en interpellation än hittills, då det många gånger inte varit görligt att uppfatta det ofta i magnifikaste kurialstil skrivna svarets innebörd. Lämnar regeringen blott sina svar snabbt — och detta måste ske, om interpellationsinstitutet skall få en reell mening — och spridas svaren ut på olika dagar, är det ganska troligt att utdelningen av svaren kommer att bidra till institutets renässans.

Till slut skall blott konstateras, att rädslan för att den nya möjligheten till 6-minutersrepliker skulle leda till att de gamla 3-minutersreplikerna praktiskt föll bort visat sig helt överdriven. Endast ett par gånger begärdes och erhöles 6-minuters replikrätt; annars dominerade 3-minutersreplikerna. Talmännen ha i sin hand att reglera replikrätten, och de veta att de ha kamrarna bakom sig vid en restriktiv tillämpning av reglerna om repliktidens förlängning.

De engelska Fortsättningen av de engelska kommunalvalen i maj valen. blev nästan lika intressant som dess början i april. Den konservativa frammarschen fortsatte, både inom Londons »boroughs»,

i Skottland, England och Wales samt vid stadsfullmäktigevalen i städerna.

Men tendensen var vida oenhetligare än i april. Labours generalsekreterare, Morgan Phillips, kunde också icke utan en viss rätt framhålla den 13 maj, att de senare valen resulterat i mera begränsade förluster för regeringspartiet. Men dettas situation var likväl icke särskilt lysande.

Den gamla konservativa högborgen Birmingham, som varit en av Labours mest bekanta erövringar, fick ånyo konservativ majoritet. De konservativa besatte 69 platser (+ 15) emot Labours 49 (— 15). Regeringspartiet led likaså allvarliga förluster i Manchester och Leeds.

Att resultatet icke blev så dåligt som i april tillskrives regeringspartiets ansträngningar att blåsa liv i sin tämligen stelnade valapparat. Partiets medlemsantal är visserligen större än någonsin — årets siffra är i själva verket rekord. I början av 1949 räknade det brittiska arbetarpartiet 5,422,000 medlemmar. Men av dessa voro 629,000 enskilt anslutna. De övriga utgjordes av fackföreningarnas kollektivanslutna medlemmar. Man hoppas nu kunna höja de förras antal till åtminstone 1 miljon, få liv i den nästan insomnade ungdomsorganisationen och få till stånd en allmän upprustning inom partiapparaten.

I vilken utsträckning detta kommer att lyckas ligger ännu i vida fältet. En viss uppstramning är dock tämligen given.

I samband med valet har man också gjort en länge väntad utrensning. Konni Zilliacus och hans kamrat som fellow-traveller Solley ha sent omsider uteslutits. Det är en varning till kritikerna på partiets vänsterflygel på samma gång som en valförberedelse. Genom att koppla av de värsta ryssvännerna hoppas man kunna beröva det konservativa partiet alla möjligheter att framställa regeringspartiet såsom opålitligt i den centrala utrikespolitiska frågan. Det är också en försiktighetsåtgärd. Zilliacus har länge syndat på nåden. Hans personliga charm och ovedersägliga intelligens har räddat honom tidigare. Men han har berett regeringen lika mycket obehag som ett dussin av oppositionens bästa krafter. Genom att gå till uppenbara överdrifter — varav deltagandet i fredsmötet i Paris var den senaste — gjorde han sig omöjlig. Icke ens hans hemlige beskyddare, Aneurin Bevan, kunde längre göra något.

Zilliacus är alltså nu i »ödemarken». Men han ger sig sannolikt icke och kampen inom valkretsen Gateshead kommer säkerligen att bli spännande. Olyckskamraten Solley är ett betydligt svagare nummer.

Att Bevan gått med på att Zilliacus och Solley uteslutits är ett tecken på att någorlunda enighet kommer att råda inom regeringspartiet före valen. Den kamp om ledningen, som de facto redan pågår, kommer icke att taga några synliga tecken före 1950. Aneurin Bevan bidar sin tid.

Latinet i skolan. Atomfysikern är vår tids storschaman och överste druid. Han sitter inne med kunskaper och han behärskar krafter, som ingiva menigheten fruktan och djup respekt. Professor

Joliot är ett exempel. Skolläraren, som skall hjälpa den alltmer sviktande föräldramyndigheten att utdana den stundande atomålderns människor, har inga yrkeshemligheter att missbruka. Om hans gärning också följes av ett starkt allmänt intresse, så får han umgälla detta genom att beskedligt lyssna till otaliga goda råd och anvisningar, ty i skolfrågor anser sig varje medborgare äga eller snabbt kunna bilda sig en mening. Lektor Melker Johnssons f. d. hemliga rapport från Amerika hade en del nyttiga synpunkter på vådorna av en alltför yrvaken pedagogisk diskussion, och det är inte utan, att en del av den kritik, som på senare tid i vår egen dagspress riktats mot gängse skolböcker, ger stoff till liknande reflexioner. Det gäller, nogare uttryckt, icke så mycket själva anmärkningarna som den rent ut sagt bornerade mentalitet, man ibland tycker sig skymta bakom kritiken. Ganska mycken outtalad sympati torde i vart fall ha mött de kontraopponenter, som vägrade att utbreda den svenska fattigdomens evangelium även på språkets område.

I dag råkade oss i händerna vårnumret av »Liberal Debatt», som bl. a. innehåller en fortsättning på det fälttåg, som två djärva unga män öppnade i slutet på 1948 års årgång av samma tidskrift. Det föres mot latinundervisningens hydra, som överlevat S. A. Hedin. Men nu nalkades Herkules med Pylades, svingande svärd och fackla, f. ö. ej utan behag. I det senaste häftet lämnas ridderligt ordet först åt en latinlektor. Så kommer redaktören och riksdagsmannen Manne Ståhl, vilken tydligen ej helt motsvarar diskussionsledningens förväntningar. Följer en docent i historia, som försägar sig därhän, att vissa latinska författare vore »ovärderliga för allmänbildningen, alltså för ett av skolans syften». Därefter rycker emellertid en juris professor och förutvarande statsråd in på arenan med den förklaringen, att kvalificerade kunskaper i moderna språk böra krävas av hans adepter i stället för det gamla juristlatinets; i verkligheten är, om man nu skall anlägga rent praktiska synpunkter, rättsvetenskapen av universitetens discipliner den, som minst appellerar till ämnessvennernas kunskaper i moderna språk. Nåväl, i denna situation nödgas ledningen i latinfejden inkalla en »latinare, fil. stud.», varefter kolonnen betäckes med några egna slutreflexioner — och framföres under överrubriken »Språket som överlevt sig själv» (skall troligen vara: »sig självt»). När man ser raden av debattörer marschera fram under detta gemensamma fälttecken, undgår man ej att komma att tänka på en något liknande scen i en stor dagstidning: där hade också en del personer anmodats att yttra sig om latinets, men svaren utföll icke helt efter förväntan, och redaktören, en man med starka disciplinära och skolmästerliga instinkter, måste ingripa och återkalla sina läsare till den gammalradikala observansens tågordning. Sedermera ha vi förresten sport, hurusom östzonens herrar, ej utan förebild, gått till storms mot det tyska klassiska läroverket.

Omfattningen, resp. existensberättigandet, av latinstudiet på våra gymnasier hör självklart till de stora principiella skolfrågorna. Det är riktigt och rimligt, att den dryftas också inför allmänt forum. Att sådana diskussioner likväl ofta bli så föga givande, sammanhänger

väl därmed, att de lätt hamna i en spökparad av privata ressentiment och uttjänta argument — från båda hållen.

De romerska prosaförfattarna äro verkligen ingen alldeles tacksam skollektyr, och mycket kunde tala för att lägga huvudvikten på poesien. Därmed understrykes emellertid kravet på en sänkning av de skriftliga provens (inklusive studentstilarnas!) svårighetsgrad, ett krav som rests just från fackmannahåll. Men det går heller inte att skära ned grammatiken längre än till en viss gräns; skillnaden mellan gerundium och gerundivum t. ex. ligger nu en gång innanför den gränsen. En mycket erfaren historiker försäkrar, att det är de bristande insikterna i grammatikans elementa, som kunna bringa hans studenter på fall vid tolkningen av latinska urkunder, sällan däremot de specialtermer o. d., som bära öppen varningsflagg.

Förhållandet mellan de »döda» och de »levande» språken är ett invecklat kapitel i flera avdelningar, som sträcker sig från kulturfilosofi till schemateknik. Så mycket är väl säkert, att latinet icke kan bliva bestående, om det skall rättfärdigas enbart som hjälpreda och ta-fram-mansell åt de moderna språken. Därmed inte sagt, att det skulle vara utan gagn i så måtto. Tvärtom, åtskilliga censorer, som ha tillfälle till jämförelse mellan real- och latinlinjen, torde intyga motsatsen. Och eftersom det ibland påstås, att latinet skulle vara absolut onyttigt för journalister, låtom oss sluta med en liten tryckfelshistoria ur levande livet. En man disputerade på en doktorsavhandling om det som filosoferna kalla »fiktionalistiska» företeelser. I ett för övrigt alls icke skämtsamt hållet referat i en tidning kunde han emellertid läsa, att disputationen rört sig om »fickjournalistiska» problem. Så kan det gå. Men ordet är bra.

